

УДК 398:82-144 (477) + (410)

ІСТОРИЧНА БАЛАДА: УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Оксана Карбашевська

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76025, Україна
e-mail: oksanakarba@gmail.com*

Розглянуто поетику британських та українських історичних балад на матеріалі пісень про англо-шотландське Помежів'я та боротьбу України з турецько-татарською експансією (рейди, баталії, полон). Зроблено висновок про яскраво виражену національну своєрідність образного й тематичного наповнення фольклорних творів, а також про типологічне відображення загибелі солдата на війні крізь призму осиротілої родини.

Ключові слова: історична балада, українсько-британський контекст, Помежів'я, “Flodden Field” (№ 168), турецько-татарська навала, національна самотність, типологія.

Постановка проблеми. Компаративні студії – невід'ємна та важлива складова української науки про народну творчість від часів становлення вітчизняної фольклористики і до сьогодні, адже дають змогу збагнути та увиразнити самотність національного та іншомовного уснопоетичного слова. Актуальність обраної теми розвідки зумовлено відсутністю комплексного вивчення жанру народної балади в українсько-британському форматі. Головна роль англо-шотландської фольклорної балади у становленні романтичної естетики англійської літератури, вплив на творчість українських поетів-романтиків та на потрактування жанру балади українською філологією, належність уснопоетичної балади до міжнародних словесно-музичних форм фольклору обґрунтовують доцільність аналізу української історичної балади у британському контексті.

Аналіз досліджень і публікацій. Про вивчення вітчизняної усної словесності у світовому контексті наголошували ще українські фольклористи останньої третини ХІХ–початку ХХ ст., зокрема, В. Гнатюк, М. Драгоманов, М. Сумцов, І. Франко, М. Грушевський, Ф. Колесса та інші науковці. Хоча ідеологія колишнього Радянського Союзу зупинила цей напрям гуманітарних досліджень, логічність порівняльних студій показали й дослідники другої половини ХХ ст. (П. Лінтур, Г. Нудьга, О. Дей). Учені кінця ХХ–початку ХХІ ст., зокрема І. Денисюк та Я. Гарасим, також звернули увагу на розвиток порівняльної фольклористики для сучасної філології та народознавства.

Три останні десятиліття позначені пильною увагою українських фольклористів до вивчення національної народної балади. Це дисертаційні праці М. Гримич (1990), Л. Семенюк (1998), О. Ганіч (2007), В. Козловського (2007), І. Сирко (2002) та інші. Англомовна фольклорна балада стала об'єктом кандидатських дисертацій К. Багратіон-Мухранської (2005) та Л. Сазанович (2011). Отож, компаративний аналіз української та британської історичної балади є на часі.

Мета дослідження – порівняльне вивчення британської та української історичної балади. Реалізація визначеної мети передбачає вирішення таких **завдань**: дослідження поетики текстів британських та українських народних балад суспільної тематики; визначення типології та самотності фольклорної балади в українсько-британському контексті.

В основу розвідки покладено, з одного боку, усталену класифікацію англо-шотландської балади американського баладознавця Френсіса Чайлда (1825–1896) (305 номерів) [12], з іншого, – класифікацію української балади вітчизняного фольклориста Олексія Дея (1921–1986) (288 сюжетів) [5, с. 51–84]. Щодо жанрової атрибуції частини пісенно-віршових текстів, які О. Дей відніс до третьої сфери людських відносин (“відгомони соціального та історичного життя”) [5, с. 80–84], то у більшості фольклорних збірників вони фігурують у розділі історичних пісень. Усвідомлюючи дискусійність і невирішеність питання щодо жанрового розмежування окремих історичних пісень і балад, керуємося каталогом О. Дея щодо виокремлення історичної балади. Адже, згідно з позитивним відгуком М. Дмитренка на узагальнювану теоретичну працю О. Дея в галузі українського баладознавства “Українська народна балада” (1986), це – “найоб’ємніше й найглибше в Україні дослідження в цій царині”, яке “вперше обліковує весь фонд баладної пісенності українського народу у вигляді відповідно класифікованої системи сюжетно-тематичних означених типів” [6, с. 363].

Об’єкт дослідження – англо-шотландські балади Помежів’я про рейди й баталії, а також українські історичні балади про турецько-татарські напади на Україну (цикл III–A).

Джерельним підґрунтям слугують п’ятитомне видання Ф. Чайлда “Англійські й шотландські народні балади” (1898), а також перша книга двотомника “Исторические песни малорусского народа” (1874) В. Антоновича й М. Драгоманова, у якій є чимало “мандрівних пісень” [1, Т. I, с. XVII], та збірник “Балади” в упорядкуванні О. Дея, А. Ясенчук (1987), оскільки вихід третьої книги академічного корпусу українських балад “Балади. Історичні та соціальні мотиви”, анонсований у слові “Від упорядників” до другої книги “Балади. Родинно-побутові стосунки” (1988) [4, с. 5], на жаль, так і не відбувся.

Предмет дослідження – особливості поетики історичної балади в українсько-британському контексті.

Виклад основного матеріалу. Головна функція історичної балади, як і історичної пісні та думи, полягає у збереженні, передаванні та пробудженні історичної пам’яті народу у свідомості його представників. Універсальною є глибина емоційного впливу історичної пісні на слухача. Адже, як зазначав український письменник і фольклорист П. Куліш (1819–1897), “урочисто-протяжні наспіви про козаків” змушують битися серце українського парубка давніми героїчними чуттями [цит. за: 7, с. 65], а за американським філологом Ф. Гаммером (1855–1919), від змалювання битви при Оттернбурзі “кров закипить у жилах будь-якого чоловіка” [тут і далі переклад мій. – О. К., 15, с. 258].

Думки американських та українських дослідників також збігаються щодо людиноцентричності історичної балади. Ось як американський баладознавець Г. Джеральд характеризував загальну тенденцію британської балади зосереджуватися “<...> радше на приватних та особистих справах, аніж на проблемах більших суспільних одиниць – клану чи нації. Навіть під час розгляду останніх розповідь зазвичай наголошує на пригодах однієї чи кількох осіб <...>” [14, с. 38]. Подібне стверджував і О. Дей: “Особисті драматичні долі простих людей, зумовлені політично-історичним життям народу, і є головним змістом цього циклу українських та інших слов’янських балад” [5, с. 30].

У цифровому співвідношенні близько 60 із 305 балад Чайлда [14, с. 53] та 72 українських баладних сюжети із 288 [5, с. 84] містять відгомони соціального та історичного життя. На відміну від здебільшого баладно-типологічних сюжетів про кохання та родинне життя, історичній баладі притаманна неповторність у зображенні людини на тлі суспільних процесів. Наприклад, сюжети британських та українських історичних балад, які були викликані, переважно, історичними подіями XIV–XVII ст., позначені яскравою національною самобутністю.

Англо-шотландське Помежів'я – важлива, складна та неповторна сторінка в історії Великої Британії. Свого часу В. Скотт (1771–1832) публікацією тритомних “Менестрельних балад із шотландського Помежів'я” (1802–1803) успішно міфологізував цей географічний і культурний феномен. М. Костомаров у монографії “Об историческом развитии русской народной поэзии” (1843) тепло відгукнувся про названу працю шотландського митця і фольклориста [8, с. 44].

Уже перше речення В. Скотта у “Вступі” (1802) до першого тому “Менестрельних балад...” (1802–1803) є наче застиглою часо-просторовою, панорамною картиною англо-шотландського Помежів'я, якою дослідник змалював поетичнопіднесений образ цього клаптика землі – “сцену, на якій відбувалися найбільш пам'ятні конфлікти двох доблесних націй”. За висловом автора, “з давніх-давен, відколи римська провінція була укріплена фортечними валами Севера та до об'єднання королівств, кордони Шотландії формували сцену, на якій відбувалися найбільш пам'ятні конфлікти двох доблесних націй” [19, т. I, с. 55].

Так, одним лаконічним, проте містким та підсумовуючим реченням В. Скотт окреслив головні, на його думку, віхи із вісімнадцятистолітньої історії державотворення своєї землі (I ст. н.е. – перше десятиліття XVIII ст.) та виокремив той період з історії взаємин Англії і Шотландії, який розпочався після Римської окупації (410 рр. н.е.) та завершився актом об'єднання Англії і Шотландії у Королівство Великої Британії 1707 р. Криваві і жорстокі зіткнення на Помежів'ї стали поштовхом до формування світогляду і зміцнення духу обох народів, кристалізації та консолідації єдиної держави, основою для виникнення пісні, міфу і легенди.

“Нестримні пригоди невеликих груп мародерів уздовж Помежів'я”, за словами Г. Джеральда, зафіксували “Willie Macintosh” (№ 183), “The Lads of Wamphray” (№ 184), “Dick o the Cow” (№ 185), “Kinmont Willie” (№ 186), “Jock o the Side” (№ 187), “Archie o Cawfield” (№ 188), “Hobie Noble” (№ 189), “Jamie Telfer of the Fair Dodhead” (№ 190) [14, с. 53]. За американським баладознавцем, “самі назви є наче ковтком повітря серед вересових пустищ, оскільки вони втілюють вільний дух регіону, в якому виникли, з його відважними чеснотами, а також дещо варварськими звичаями” [14, с. 53]. В українській історичній пісні, баладі та думі теми свобода і рабство, вірність і зрада, воля і смерть також належать до центральних.

Зупинимось на одній зі згаданих пісень, а саме “Jock o the Side” (№ 187), яку високо оцінив Ф. Чайлд як “одну із найкращих у світі, яка перетворить на кіннотника будь-якого молодого мешканця Помежів'я, навіть за відсутності у нього внутрішнього потягу” [12, т. III, ч. II, с. 477]. Головна тема цього уснопоетичного твору – визволення за допомогою побратимів головного героя із в'язниці. Так, варіант № 187 А складається із 41 строфи та має класичний сюжет із головними сюжетотворчими елементами:

1) експозиція (строфи 1–3): убивство під час рейду головним героєм балади Джоном Пітера Віфілда (Peeter Whiteild), за що першого запроторено до в'язниці Ньюкасла;

2) зав'язка (строфи 4–9): ініціатива Hobby Noble таємно проникнути до Ньюкасла із групою п'яти чоловік для порятунку Джона;

3) розгортання подій (строфи 10–31): проникнення загону шотландців до вежі замка, де тримають в'язня;

4) кульмінація (строфа 32): розрізання останніх залізних дверей “фламандськими пилами” (“*Fflanders files*”) та звільнення Джона;

5) розв’язка (строфи 33–41): повернення додому і зустріч із лордом Манджертоном (Mangerton).

Динамічна і безтурботна, пригодницька й зі щасливою розв’язкою балада “*Jock o the Side*” (№ 187 А) прикметна інкорпорацією мотиву переодягання військових у цивільних, а саме у “бідних крмарів” (“*poore badgers*”) із “кіньми непадкованими” (“*steeds barefoot*”), а також мотиву поганих прикмет (12 ударів дзвона, спотикання коня).

Щодо використаних засобів фольклорного стилю, то сцена співчутливо-тужливого сприйняття двору лорда Манджертона недоброї звістки про ув’язнення Джона виписана за допомогою одного із “*loci communes*” (загальні місця): лорди “*заламували свої пальці білі*”, а леді “*рвали волосся на собі*” [12, т. III, ч. II, с. 477].

Лементи та прощання в’язня в очікуванні страти, вкраплені у строфах 20–24, зображені в душі різновиду англо-шотландської балади “*the last goodnight*” (останнє прощавай/добраніч).

Текст балади № 187 А подекуди вибухає відвертим гумором, зокрема відтворюючи сцену, коли четверо із визволителів несли “*легкий, як мушка*” (“*As light as it had been a flee*”) стовбур зрізаного дерева. Надміру применшивши вагу предмета у цитованому порівнянні, літота не лише створила комічний ефект, а й виділила дужість чоловіків. У випадку ж, коли Джон із кайданами на ногах змушений їхати верхи на жіночий манер, Hobby Noble із доброзичливим сміхом й водночас із “*великою гордістю*” (“*mickle pryde*”) уподібнив врятованого до “*нареченої*” (“*bryde*”). Зазвичай порівняння чоловіка із жінкою є образливим, однак тут поняття “наречена” має символічне навантаження – скарб. І справді, Джон мав бути улюбленцем свого клану, щоб наражатися на небезпеки заради його порятунку.

Британські батальні балади (“*Durham Field*” (№ 159), “*The Battle of Otterburn*” (№ 161), “*The Hunting of the Cheviot*” (№ 162), “*Flodden Field*” (№ 168), “*Musselburgh Field*” (№ 172), “*The Battle of Philiphaugh*” (№ 202), “**Loudon Hill, or, Drumclog**” (№ 205) та інші пісні) сповнені патріотичних почуттів. Тут тріумфує то англійська (№ 159, 168, 172), то шотландська сторони (№ 161, 162), ковенантори перемагають над роялістами під час громадянських воєн середини XVII ст. у Шотландії (№ 202, 205).

“Зі справжніх батальних балад, збережених Т. Делоні (Thomas Deloney, один із перших журналістів на півдні Англії. – О. К.), “Поле Флоддену” є найкоротшою і найбільш традиційною за своєю тональністю” [15, с. 254]. Сюжет пісні художньо відображає одну з найважливіших битв в історії Великобританії та складається із таких головних мотивів: хвалькувата клятва короля Якова (Джеймса) прибути у день своїх іменин (25 липня) до “чудового Лондона” (“*fair London*”) й пообідати там із лордами “веселої Шотландії” (“*merrie Scotland*”); застереження “доброї королеви Маргарити” (“*good Queene Margaret*”) проти війни, адже “У мого брата Генрі є достатньо добрих воїнів;/Англію важко перемогти” (“*My brother Henry hath men good enough;/England is hard to winne*”) [12, т. III, ч. II, с. 352]; погрози короля спалити свою дружину за ці слова, “адже в ній тече англійська кров” (“*For she is come of the English bloud*”); загибель короля Якова у битві; поразка, втеча і полон шотландського війська; горе овдовілих родин у Шотландії; “манець морріс” (“*morris dance*”) шотландського короля.

Окремі фрагменти “Поля Флоддену” (№ 168) показують, що симпатії фольклорної балади є на англійській стороні. Наприклад, строфи 8, 9 увиразнюють суб’єктивізм нарації зокрема через опозицію присвійних і особових займенників “our – their/them” (“наш – їх”). Вигляд шотландців, які вийшли на поле Флоддену “розвеселив наших англійців”: “*At Flodden Field the Scots came in,/Which made our English men faine*”; в іншому рядку “*Наші солдати розбили їх щецнт*” (“*Our souldiers did beate them blinde*”). В останній дванадцятій строфі балади опис подальшої долі тіла короля Якова починається зі зневажливого, на думку Ф. Чайлда, прізвиська “*Джеймс із пером*” (“*Jack with a feather*”) [12, т. III, ч. II, с. 351], а те, що шотландський король вимушений танцювати англійський народний “танець морріс”, на наш погляд, є не лише евфемістичною вказівкою на знущання та тортури, а й перемогу Англії.

Дев’ята строфа № 168 змальовує образ втечі та поразки шотландської армії шляхом згадки про покинуту зброю (“гармати”) та відібрану ворогом емблему війська (“стяги яскраві”): “*Тоді шотландці відступили/Залишаючи гармати позаду;/Усі їхні стяги яскраві відібрано в бою,/Наші солдати розбили їх щецнт*” (“*Then presently the Scots did flie,/Their cannons they left behind;/Their ensignes gay were won all away;/Our souldiers did beate them blinde*”) [12, т. III, ч. II, с. 353].

Десята строфа подає сумну і суху статистику величезних втрат шотландців: “*дванадцять тисяч убито*” (“*twelve thousand were slaine*”), “*І багатьох узято в полон того дня*” (“*And many prisoners tooke that day*”). Проте наступна одинадцята строфа підсилює й увиразнює трагедію загибелі солдата через образи “дитини без батька” (“*fatherlesse child*”), “вдови бідної” (“*a widow poore*”) та коханої, яка “плаче у своїх покоях” (“*a Scottish gay lady/Sate weeping in her bower*”) [12, т. III, ч. II, с. 353].

Зазначимо, що художня інтерпретація постаті солдата крізь призму найближчих і найдорожчих людей належить до “загальних місць” англо-шотландської народної балади та простежується в інших баладах Чайлда (“*Sir Patrick Spens*” (№ 58), “*The Bonny Earl of Murray*” (№ 181), “*Bonnie James Campbell*” (№ 210) тощо). Схожий спосіб інтенсифікації та нагнітання болісно-емоційної картини непоправної втрати чоловіка-захисника притаманний і для української історичної балади (“*Ой умирає козак*” [2, с. 254, 255], “*Ой на горі вогонь горить*” [2, с. 260, 261], “*Ой три літа й три неділі*” [2, с. 261, 262]), і для авторської пісні ХХ–початку ХХІ ст. (повстанських “*Повіяв вітер степовий*” І. Витвицького [3] та “*Пливе кача по Тисині*” (1923) В. Гренджа-Донського [10]; “*Балада про мальви*” (1969) Б. Гури (муз. В. Івасюка); “*Мамо, не плач, я повернуся весною*” (2014) О. Максимишин-Корабель тощо). Отже, реалістичність фольклорного відображення війни, яка забирає життя у воїна, у матері – сина, у дитини – батька, у дружини – чоловіка, витримала випробування часом і залишається актуальною сьогодні.

Унаслідок того, що балада англо-шотландського Помежів’я “Поле Флоддену” (№ 168) зафіксувала одну з найважливіших баталій в історії Великобританії з далекоюсяжними наслідками для долі цієї країни, окреслимо історико-культурний контекст цього фольклорно-пісенного твору. “Шотландці назвали цю битву “Поле Флоддену”, а англійці – “Бренкстон”, тому що вона відбулася на пагорбах Флоддену неподалік від містечка під назвою Бренкстон 9 вересня 1513 р. о 4 год по полудні. Тоді король помер на 25-й рік свого царювання і на 39-й рік життя”, – писав шотландський єпископ та історик Джон Леслі (1527–1596) [17, с. 96].

Щодо реальних цифр військових втрат, то інший шотландський історик, письменник Е. Ланг (1844–1912), зазначав, що попри переваги Якова IV (60 000 шотландців, які ота-

борилися на хребті пагорба Флоддену, проти 40 000 виснажених англійців на низинах) король зазнав нищівної поразки від графа Сюррею (Surrey) [16, с. 378]. “Ця поразка стала великою трагедією для Шотландії”, – резюмував науковець [16, с. 381]. Людські ж утрати становили 10 000 загиблих шотландців разом із королем на противагу 4 000 англійських солдат [18].

Додамо, що історичними прототипами для фольклорних образів королівського подружжя стали Яків IV (1473–1513), король Шотландії (1488–1513), із династії Стюартів, і його дружина, королева Маргарита (1489–1541), донька Генріха VII (1457–1509), короля Англії (1485–1509), із династії Тюдорів [20, с. 368, 372]. Їх шлюб мав велике значення для майбутньої консолідації Англії і Шотландії, про що свідчать і виступи членів Шотландського Парламенту під час обговорення питання “Яків IV та “Поле Флоддену” 20 червня 2013 р. у зв’язку з наближенням ювілею битви [18].

Сьогодні у Сполученому Королівстві функціонує екомуней “**The Flodden 1513 Eco-museum**”, присвячений історичному бою під Флодденом [13], а масштабні вшанування п’ятисотлітніх роковин цієї трагедії відбувалися протягом 2013 р. [11].

На думку М. Новикової, “сюжети американського “Фронтиру” чи україно-російсько-кримськотатарського “Дикого Поля” типологічно різночле перегукуються із сюжетами шотландсько-англійського Помежів’я” [9, с. 75].

Щодо хронології українських пісень про турецько-татарську навалу, то, на думку М. Драгоманова, у “Передмові” до першого тому “Исторических песен малорусского народа” (1874) “найбільш характерні пісні наші про набіги татарські швидше варто віднести до XV–XVII ст.” [1, т. I, с. XIII], оскільки “поява турків у 1475 р. в Криму <...> відкриває в історії Південної Русі епоху <...> найтяжчої дії над південнорусами меча і бича татарсько-го” [1, т. I, с. XIV]. Далі вчений зупинився на розмахові турецько-татарської работоргівлі українцями: “Південна Русь перетворюється на місце полювання татарами невільників, а Крим стає одним із головних невольницьких ринків у світі, який постачає нашими полоненими Туреччину, почасти Азію й Африку та самі християнські держави, які не соромилися купувати у турків бранців руських для своїх галер” [1, т. I, с. XIV].

Про захоплення цивільних українців у турецько-татарський полон розповідають балади кількох сюжетних типів (III–A-1, III–A-11, III–A-12, III–A-13). Наприклад, раптові напади на мирне населення і розорення сіл відображені у пісні “У неділю рано-пораненьку” (III–A-1) [2, с. 234]. Тут під час проведення польових робіт татари захоплюють й осліплюють Коваленка, “заможного господаря з челяддю” (М. Драгоманов) [1, т. I, с. 83], і йдуть за “молодійми”, “добірніми” жінцями. Про викрадення жінок йдеться у пісні про дві сестри “Чому, кури, не пієте” (III–A-12) (“Турки село зрабували./Дві сестриці рідні взяли./Самі пішли коненкою./Їх повели терненкою”) [2, с. 235], три попівни “Коли турки войовали” (III–A-13) (“Коли турки войовали./Білу челядь забирали./І в нашої попадоньки/Взяли они три дівоньки”) [2, с. 234]. Особливою етностетикою овіяна балада “Із-за гори, гори, з темненького лісу” (III–A-11) про “молодую Вкраїночку” – дівчину Волинянку, чия “коса з золотого волоса” “освітिला” увесь довколишній світ і її поневолювачів [1, т. I, с. 83].

Продаж туркам сестри, доньки (III–A-15) (“На зеленім цариночку”, “В Цариграді на базарі”, “Трава шумить, трава шумить, Роман траву косить”, “Ой був газда Андрієчко”) [2, с. 240–245], зустрічі невпізнаних родичів, а саме матері і доньки (III–A-17) (“Що сі в полі забіліло”) [2, с. 236, 237], брата і сестри (III–A-16) (“Ішов козак із Дону додому”, “Ходить турок по риночку”) [2, с. 245–247] тощо також є важливими темами історичної балади.

Фольклорне змалювання військових сутичок в українській баладі відмічене як натуроцентричними, так і натуралістичними тенденціями. Так, у пісні “Да була собі вдова” (III–A-5) композиційний засіб паралелізму передає двобій козака Овраменка із “сином турчином”. Тут відбувається оживлення природи, адже постаті військових, їхні рухи, загибель порівнюються до звивання двох квіток: “Ой у городі у Отобур/Да дві квітки вьється:/Що під городом Отобуром/Там Овраменко бьється;/Й у городі да Отобури/Да дві квітки звито:/А під городом, під Отобуром/Там Овраменка убито” [1, Т. I, с. 259]. У пісні “Ой Морозе, Морозенку” (III–A-8), чинячи збройний опір в оточенні ляхів і турків, “Морозенко та козаченько, / Як мак, розпускався” [2, с. 251]. Натуралізмом опису позначені тексти “Відки Йвасю? – 3-за Дунаю” [2, с. 257], “Ой по морю, морю синьому” [2, с. 259] тощо.

Висновки дослідження. Отже, англо-шотландські балади Помежів’я, українські історичні балади про турецько-татарські напади належать до скарбниці автентичного фольклору в британській та українській культурах. Яскраво виражена національна самобутність обох уснопоетичних традицій виявляється передусім в образах легендарних героїв і політичних діячів (Яків IV та Маргарита Тюдор, Овраменко й Морозенко), а також на рівні тематики.

Британські взірці художньо віддзеркалюють сповнене розбійницьких нападів і пограбувань, збройних сутичок і важливих історичних битв життя на Помежів’ї Англії і Шотландії – своєрідної “сцени, на якій відбувалися найбільш пам’ятні конфлікти двох доблесних націй” (В. Скотт). Українські фольклорно-баладні сюжети, які були народжені в атмосфері боротьби з турецько-татарською навалою в XV–XVII ст., оспівують-оплакують усі аспекти цього жахіття: полон цивільного населення, потурчення українців, розпорошення родини та зустрічі невпізнаних родичів у полоні, продаж туркам сестри чи доньки, відважну боротьбу козаків, їхню загибель і страту тощо.

Типологічним для британської та української фольклорно-пісенних культур є зображення загибелі солдата крізь призму осиротілих найближчих і найдорожчих для нього людей, що підсилює та індивідуалізує емоційно-болісну картину втрати цвіту нації.

Перспективи подальших розвідок полягають у продовженні студій історичної балади, а саме пісень морської, політичної, соціальної тематики тощо в українсько-британському контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович Вл. Исторические песни малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова : у 2 т. Т. 1 / Вл. Антонович, М. Драгоманов. – Киев, 1874–1875. – 1874. – 336 с.
2. Балади / [упоряд. і прим. О. І. Дей та А. Ю. Ясенчук ; передмова О. І. Дей ; ілюстрації художниці О. Л. Лисенко]. – К. : Дніпро, 1987. – 319 с. (Бібліотека української усної народної творчості).
3. Балущок В. Про автора слів стрілецької пісні “Повіяв вітер степовий” / В. Балущок // Міфологія і фольклор. – 2013. – № 2, 3. – С. 27–32.
4. Від упорядників // Балади. Родинно-побутові стосунки / [упоряд. : О. І. Дей, А. Ю. Ясенчук (тексти), А. І. Іваницький (мелодії)]. – К. : Наукова думка, 1988. – С. 5, 6.
5. Дей О. І. Українська народна балада / О. І. Дей. – К. : Наукова думка, 1986. – 264 с.
6. Дмитренко М. Епос нещасливих доль (Дей О. Українська народна балада / О. Дей. – К. : Наукова думка, 1986. – 264 с.) // Українська фольклористика : [історія, теорія, практика] / М. Дмитренко. – К. : Народознавство, 2001. – С. 363–365.
7. Івашків В. М. Українські народні пісні в записах Пантелеймона Куліша (На матеріалі фондів Інституту ім. М. Т. Рильського АН УРСР) / В. М. Івашків // Народна творчість та етнографія. – 1989. – № 5. – С. 64–67.
8. Костомаров М. І. Об историческом развитии русской народной поэзии // Слов’янська міфологія [вибрані праці з

фольклористики й літературознавства] / М. І. Костомаров [упоряд., примі. І. П. Бетко, А. М. Полотай ; вступ. стаття М.Т. Яценка]. – К. : Либідь, 1994. – С. 44–200. (“Літературні пам’ятки України”). 9. Новикова М. Средние века. Ренессанс. Реформация // Шотландии кровавая луна : [антология шотландской поэзии (с XIII-го века до века XX-го)] / М. Новикова. – Симферополь : СОНАТ ; Крымский Архив, 2007. – С. 62–116. 10. Сокіл В. Про пісню “Пливе кача по Тисині” / В. Сокіл // **Народознавчі зошити**. – 2014. – С. 817–821. (Серія : Філологічна ; № 4(118)). 11. **Battle of Flodden: 500th anniversary marked** [Electronic resource] // BBC NEWS. – 9 September 2013. – Access mode : <http://www.bbc.com/news/uk-england-tyne-24014077>. 12. **The English and Scottish Popular Ballads: five volumes** / [edited by Francis James Child]. – [Reprint edition]. – Boston and New York : Houghton, Mifflin and Company, 1898. 13. **Flodden 1513 Ecomuseum** [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.flodden1513.com/homeImage.html>. 14. Gerould Gordon Hall. **The Ballad of Tradition** / Gordon Hall Gerould. – New York : Oxford University Press, 1957. – 311 p. (A Galaxy Book). 15. Gummere Francis B. **The Popular Ballad** / Francis B. Gummere [The Epics of English Literature edited by William Allan Neilson]. – Boston and New York : Houghton, Mifflin and Company, 1907. – 360 p. 16. Lang, Andrew. **James IV // A History of Scotland from the Roman Occupation: in four volumes** / Andrew Lang. – Edinburgh and London : William Blackwood and Sons, 1900–1907. – Vol. I. – 1900. – P. 361–391. 17. Lesley John. **James the Fourth // The History of Scotland, from the death of King James I. in the year M.CCCC.XXXVI, to the year M.D.LXI** / John Lesley, Thomas Thomson. – Edinburgh : Bannatyne Club, 1830. – P. 59–96. 18. **Member’s business: Flodden Field** [Electronic resource] // BBC. - DEMOCRACY LIVE. – Access mode : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/scotland-22985810>. 19. Scott W. **Introduction to Border Minstrelsy** / W. Scott // **Scott’s Minstrelsy of the Scottish Border** / [edited by T. F. Henderson]. – Edinburgh and London : William Blackwood and Sons ; New York : Charles Scribner’s Sons, 1902. – V. I. – P. 55–176. 20. **Webster’s Biographical Dictionary: [A Dictionary of names of noteworthy persons with pronunciations and concise biographies]**. – Springfield, Mass., U.S.A : G. & C. Merriam Co., Publishers, 1943. – 1698 p.

Стаття надійшла до редколегії 01.07.2015 р.

Прийнято до друку 14.09.2015 р.

HISTORICAL BALLAD:UKRAINIAN-BRITISH CONTEXT

Oksana Karbashevska

*Precarpathian Vasyl Stefanyk National University
57, Shevchenka St., Ivano-Frankivsk, 76025, Ukraine
e-mail: oksanakarba@gmail.com*

The article considers poetics of British and Ukrainian historical ballads of the Anglo-Scottish Border **and the struggle of Ukraine with the Turkish and Tatar expansion (raids, battles, captivity)**. The conclusions about a vividly expressed national authenticity in the imagery and thematic content of folk works, as well as about the typological reflection of the soldier’s death at war through the prism of the orphaned family are substantiated.

Keywords: historical ballad, Ukrainian-British context, the Border, “Flodden Field” (N 168), Turkish and Tatar invasion, national authenticity, typology.